

Секція 3. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 338.124.4

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД ДО РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

М.В. Чорна, В.М. Бредіхін, В.І. Вербицька

Розглянуто інноваційну парадигму економічного розвитку як основу формування нового глобального економічного середовища та розвитку інноваційних процесів на рівні окремих регіонів для ефективного використання інноваційного потенціалу суспільства в цілому. Доведено доцільність створення кластерів для стимуляції інновацій завдяки ефективному поєднанню їх структурних особливостей і логіки розвитку з характерними рисами сучасних інноваційних процесів. Запропоновано основні напрями підтримки органами державної влади регіонів для сприяння організаційному розвитку кластерів.

***Ключові слова:** інновації, кластер, конкуренція, пріоритети, регіон, держава.*

КЛАСТЕРНИЙ ПОДХІД К РОЗРАБОТКЕ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

М.В. Чорная, В.М. Бредихин, В.И. Вербицкая

Рассмотрена инновационная парадигма экономического развития как основа формирования новой глобальной экономической среды и развития инновационных процессов на уровне отдельных регионов для эффективного использования инновационного потенциала общества в целом. Доказана целесообразность создания кластеров для стимуляции инноваций благодаря эффективному сочетанию их структурных особенностей и логики развития с характерными чертами современных инновационных процессов. Предложены основные направления поддержки органами государственной власти регионов для содействия организационному развитию кластеров.

***Ключевые слова:** инновации, кластер, конкуренция, приоритеты, регион, государство.*

CLUSTER APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF THE STRATEGY OF INNOVATION DEVELOPMENT OF THE REGIONS

M. Chorna, V. Bredikhin, V. Verbytska

The paradigm of economic development as a basis for the formation of a new global economic environment and the development of innovative processes at the level of individual regions for the effective use of innovative potential of the society as a whole is studied. It is shown that interpenetration and interdependence of national economies at the present stage is accompanied by changes in the main factors and sources of economic growth and increasing competitiveness, which transforms material and material criteria of competition into intangible form. Modern information space is a combination of different sources of knowledge and new management methods, and globalization of the economy and economic systems sharpens the problem of finding partners for the manufacture and promotion of products on both domestic and foreign markets within the designated information space. The necessity to ensure economic growth and competitiveness of the economic system in the short and long term for the creation of competitive regions is considered. The tendency of the society to increase openness of the innovation process and use of "open innovations" is analyzed, where the formation of the "triple helix" of social and economic relations within the region is an indispensable condition for the creation, effective functioning and further development of the regional innovation system. One of the most significant advantages of open innovation is the presence of a much wider array of ideas and technologies that promote the development of domestic innovations. The structure of the subsystems of the innovation system is defined as a highly developed institutional infrastructure capable of ensuring dynamism and continuity of the innovation activity in the production system of the region. It is shown that clusters have a special utility for stimulating innovation process, and, as a result, an effective combination of their structural features and the development logic with the characteristic features of modern innovation processes. Main directions of the support of the regional state authorities for supporting organizational development of clusters are proposed. It is proved that cluster approach is the most effective when taking into account optimal use of regional competitive advantages. Development of innovations is a driving force at the present stage of the existence of two interdependent processes – global integration and clustering of innovation systems.

Keywords: innovation, cluster, competition, priorities, region, state.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Характерною рисою сучасної світової економічної системи є посилення глобалізаційних процесів та розширення міжнародних взаємозв'язків і співробітництва щодо пошуків найбільш ефективних шляхів розвитку як загальносвітової спільноти, так і національних господарств.

Перманентна трансформація зовнішнього середовища під впливом розвитку науково-технічного прогресу, інформатизації та

значної відкритості суспільства кардинально змінює умови господарювання та посилює вимоги до суб'єктів економічної діяльності щодо пошуку нових підходів та інноваційних рішень формування перспективної моделі економічного зростання. Саме інноваційна парадигма економічного розвитку стає базовим підґрунтям формування майбутнього як глобального, так і національного економічного середовища. Основою такого середовища є інвестиційні процеси, активізації яких має приділятися значна увага і на рівні окремих регіонів, що сприятиме повній мобілізації інноваційного потенціалу як окремого регіону, так і суспільства в цілому; підвищенню ефективності використання існуючого потенціалу.

Взаємопроникнення та взаємозалежність національних економік на сучасному етапі супроводжуються зміною основних факторів і джерел економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності, що трансформує матеріально-речовинні критерії конкуренції в нематеріальну форму. Слід зауважити, що в цьому процесі здатність до швидкого генерування, взаємопроникнення та комерціалізації нових знань є основою розвитку економічних систем та формування конкурентних переваг. В зазначених умовах для забезпечення економічного зростання та конкурентоспроможності економічної системи в короткостроковій і довгостроковій перспективах завдання створення конкурентоспроможних регіонів набуває особливої пріоритетності та, відповідно, актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання та проблематику створення конкурентоспроможних регіонів розглянуто в працях багатьох відомих вітчизняних і закордонних дослідників: Г. Чесбро, А. Маршалла, М. Портера, Б. Заремського, Н. Рудь, М. Шерешеві, Є. Семенова, Н. Пугачова та ін. Але, незважаючи на значний внесок науковців у вирішення цієї проблематики та різноспрямованість досліджень, окремі питання досі висвітлено недостатньо та потребують уточнення з урахуванням нових реалій сучасного етапу економічного розвитку.

Метою статті є обґрунтування доцільності застосування кластерного підходу до розробки стратегії інноваційного розвитку регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний інформаційний простір є об'єднанням різних джерел знань і нових методів менеджменту, а глобалізація економіки і господарчих систем загострюють проблему пошуку партнерів із виробництва і просування продукції як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках у межах зазначеного інформаційного простору. Усе частіше разом із

закордонними партнерами або, взагалі, в іншій країні проводяться дослідження та розробки; водночас самі знання та їх застосування як за внутрішньою природою, так і за практичним використанням стають усе більш глобальними. Так, професор Каліфорнійського університету Г. Чесбро відзначив тенденцію до збільшення відкритості інноваційного процесу і вперше використав термін «відкриті інновації» [1]. Відповідно до бачення науковця відкритими інновації стають у разі можливості задіяти не стільки внутрішні, скільки зовнішні джерела. Ідея полягає в тому, що, оскільки всі розумні члени суспільства не можуть або не мають можливості працювати в одній компанії, то компанія змушена залучати людей із зовнішнього середовища для того, щоб вони пропонували свої ідеї, робили зауваження, тим самим покращуючи кінцевий продукт виробництва. Відповідно до такого підходу відкрита новація розглядається як єдине ціле, що містить у собі дві складові моделі. Перша модель «із зовні в середину» описує ситуацію виходу компанії за межі власного R&D-підрозділу та використання зовнішніх ідей для формування власних новацій. Друга модель «із середини на зовні» характеризує таку ситуацію коли підприємство надає іншим доступ до свого інтелектуального ресурсу (інноваційних ідей, які не використовуються на цей момент). Найбільшого поширення набула модель «із зовні в середину». Проте Г. Чесбро попереджає, що вона набирає критичної маси, наближається до переломного моменту, після чого застосування цього підходу стане для гравців сучасного бізнес-поля «чи не життєвою необхідністю» [1]. Тобто, якими б розумними ви не були, у світі знайдеться чимало інших, не менш розумних людей. І свідомо ізолювати себе від них означає приректи на відставання або навіть на самознищення. Модель «із середини на зовні» перебуває в початковій стадії розвитку. Ставлення до неї компаній усе ще досить насторожене, та й науковці вивчають її мало (на відміну від першої моделі). Теорія відкритих інновацій визначає процес досліджень та розробок як відкриту систему [1].

Учені різних країн усе частіше наголошують, що для забезпечення конкурентоспроможності необхідно використовувати переваги створення сталої мережі взаємодій між економічними агентами. Особливої уваги заслуговують дослідження А. Маршалла щодо феномену особливих промислових регіонів. Він одним із перших довів, що згруповані в одну виробничу організацію підприємства, які здійснюють суміжні види діяльності, одержують позитивні екстерналії, такі як об'єднання спеціалізованих працівників, доступ до різних високоспеціалізованих постачальників продуктів і послуг, швидкий обмін інформацією [2].

Ґрунтуючись на класичних ознаках кластера за М. Портером [3], можна стверджувати, що кластер – це група географічно локалізованих взаємозалежних компаній, спеціалізованих форм послуг, постачальників комплектувального устаткування, науково-дослідних інститутів, ЗВО, інфраструктури й інших організацій, які взаємодоповнюють одна одну, водночас підсилюючи конкурентні переваги окремих підрозділів або складових компаній та кластера в цілому. Тобто кластером є група підприємств, організацій, об'єктів інфраструктури, компаній, науково-дослідних інститутів, ЗВО тощо, які пов'язані певними відносинами внаслідок територіальної близькості, виробничо-функціональної залежності сфери виробництва товарів, їх реалізації та споживання ресурсів.

У своєму дослідженні М. Портер не вводив спеціальних визначень для «промислових зон» або «локалізованого виробництва», однак із його досліджень зрозуміло, що зазначене явище в термінах сучасності може означати кластер, створений на основі глибокого міжфірмового поділу праці. Досліднику вдалося довести синергетичний ефект, що може бути досягнутий у разі об'єднання та підвищення спеціалізації малих підприємств. Унаслідок вищезазначеного кластером доцільно називати таку галузеву або географічну концентрацію, яка дозволяє досягти ефекту «зовнішньої економії» за рахунок взаємовідносин із постачальниками сировини й матеріалів, устаткування, створення групи вузькоспеціалізованих працівників. До кластера підприємств можуть входити спеціальні агенти, призначені для виконання своїх професійних обов'язків на віддалених ринках, також є можливість виникнення спеціалізованих секторів у його межах – загальне технічне оснащення виробничо-технологічних процесів, об'єднані фінанси, загальне бухгалтерське обслуговування.

Характерною рисою сьогодення є притаманність інноваційній активності високого рівня географічної концентрації, яка принципово змінює статус окремих національних регіонів, і навіть територій у межах міжнародного ринку високотехнологічної продукції, сприяючи їх перетворенню у вузлові точки глобальної інноваційної мережі [3]. Саме у цьому контексті стратегічного значення набуває побудова регіональної інноваційної системи як передумови підвищення інноваційної здатності й, відповідно, міжнародної конкурентоспроможності регіону.

Таким чином, регіональна інноваційна система (РІС) – це високорозвинена інституційна інфраструктура, здатна забезпечувати динамічність і безперервність здійснення інноваційної діяльності в

господарській системі регіону. Така структура формується внаслідок постійної взаємодії певних підсистем, а саме:

- підсистема використання знань – виробничо-господарська структура, яка складається із сукупності локальних підприємств, які найчастіше демонструють тенденцію до кластеризації;

- підсистема генерування знань – сегмент науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт і виробництва, що включає як державні, так і приватні лабораторії, ЗВО, дослідні інститути, агентства технологічного трансферу тощо;

- фінансова система регіону, яка надає фінансове забезпечення інноваційного процесу;

- система споживання – споживчий сектор, який формує попит на інноваційні продукти й вимоги до інновацій.

Взаємодія визначених елементів здійснюється на основі інфраструктури регіону. До основної характерної особливості РІС доцільно віднести наявність неформального інституційного середовища, що містить такі складові: взаємна довіра, традиції співробітництва, норми особистісного та колективного спілкування, регіональна культура тощо.

Обов'язковою умовою для створення, ефективного функціонування та подальшого розвитку регіональної інноваційної системи є становлення «потрійної спіралі» [4] соціально-економічних відношень у межах регіону. Вона вивляється у створенні умов комплексності, систематичності та оперативності взаємодії в межах зв'язку «виробничий сектор – інтелектуальна інфраструктура (ЗВО, дослідні центри тощо) – менеджмент (органи державної влади та недержавні організації, які розробляють стратегії регіонального розвитку). Тісний комунікаційний зв'язок між складовими «потрійної спіралі» сприяє створенню креативного регіонального середовища, у якому формуються та розповсюджуються нові знання.

Генеруванню нових ідей та прискоренню швидкості їх розповсюдження сприяє співробітництво в галузі досліджень і розробок та активне застосування зовнішніх ресурсів. Однією з найбільш важливих переваг відкритих інновацій є наявність значно ширшого масиву ідей і технологій, які сприяють розвитку внутрішніх інновацій. Проте поряд із перевагами відкриті інновації мають певні недоліки: наявність додаткових витрат для організації комунікаційних зв'язків із зовнішніми партнерами, недостатній контроль, залежність від зовнішніх партнерів тощо. Поряд із цим виникає проблема прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Професор Т. Рудь зазначає, що «цілісність та унікальність теорії відкритих інновацій полягає в тому, що в ній виявлено та

сконцентровано найважливіші закономірності розвитку і досягнення успіху провідними інноваційними компаніями світу в умовах глобалізації. Нові підходи дозволяють активно підтримувати в компаніях не тільки внутрішню інноваційну активність і підвищити прибуток від своїх технологій та інновацій, але й забезпечити та розвивати конкурентні переваги. Для ефективного функціонування відкритої інноваційної моделі необхідно використовувати інноваційні кластери для спільного проведення досліджень і розробок. Використання кластерів дозволяє формувати оптимальні бізнес-моделі, знижувати витрати на НДДКР, збільшувати обсяги випуску, а також створювати принципово нові ринки інноваційної продукції» [5].

Перехід до моделі відкритих інновацій передбачає швидкий розвиток сітьових принципів взаємодії між суб'єктами інноваційного процесу. На мезо- та макрорівні сітьовий принцип відбивається на процесі економічної інтеграції, унаслідок чого на сучасному етапі господарською одиницею може бути не тільки один відокремлений суб'єкт, а й міжорганізаційна мережа – стала група економічних агентів, які взаємодіють між собою на підґрунті значної сукупності передумов соціально-економічного характеру. В економічній теорії сітьовий принцип взаємодії між економічними об'єктами виражається в концепції кластерів.

Досить розповсюджена точка зору, що кластери є промисловими зонами, де компактно розміщено значну кількість підприємств певної сфери. Слід зауважити, що розміщення підприємств на одній території не є ознакою кластера. «Кластер – не холдингова структура, яка поєднує компанії регіону. Кластер – це не асоціація компаній, яка поєднує компанії в регіоні. Кластер не є ні технопарком і ні бізнес-інкубатором, ні промисловим парком і ні вільною економічною зоною (ВЕЗ). Також не слід стверджувати, що кластер – це в минулому територіальний виробничий комплекс або науково-виробниче об'єднання. Але всі елементи інфраструктури... можуть бути частиною кластерів» [6]. Згідно з визначенням М. Шерешової, «розвинутий сучасний кластер є стратегічною міжорганізаційною мережею галузевого або міжгалузевого характеру, що поєднує ресурси та ключові можливості та обізнаності організацій-учасників» [4].

Слід зауважити, що дискусія щодо ролі кластерів у технологічному розвитку почалась та триває вже досить довго. Своєю появою термін «інноваційний кластер» (cluster of innovation) зобов'язаний створенню проєкту під назвою «Clusters of Innovation» [6], що був присвячений розвитку регіональних кластерів у США. Це поняття свідчить про існування конкуренції між компаніями світу не

лише за продуктивністю, а й ураховуючи їхні можливості та здатність до появи й упровадження інновацій.

Багато дослідників відзначають, що кластери є особливо корисними для стимуляції інноваційного процесу внаслідок досить ефективного поєднання їх структурних особливостей і логіки розвитку з характерними рисами сучасних інноваційних процесів. Інноваційний кластер являє собою єдину систему підприємств і організацій, що виробляють і споживають готовий інноваційний продукт, який складається з усього інноваційного ланцюжка (від фундаментальної наукової ідеї до виробництва і дистрибуції готової продукції), а також систему тісних зв'язків між підприємствами, їх постачальниками, споживачами та інститутами знань, які сприяють зародженню інновацій. Інноваційним кластером формуються певна система поширення нових знань і технологій, забезпечується прискорений процес трансформації винаходів в інновації, а інновацій – у конкурентні переваги, розвивається якісний стійкий зв'язок його учасників. За наявності наукової і виробничої баз поява зазначених кластерів є закономірним процесом. Кластер містить у собі компанії, які можуть як кооперуватися між собою, так і конкурувати одна з одною. Як відзначає М. Шершева: «У рамках сітьової взаємодії конкуренція та співробітництво вже не є поняттями, що взаємно виключають одне одного, на противагу, спостерігається процес виникнення нових понять, таких як «ситуація взаємного виграшу» (win-win situation) або поняття конкурентного співробітництва» [4]. До основних характеристик інноваційних кластерів відносять такі: загальні умови соціально-економічного середовища, множинність економічних агентів, географічна концентрація, спеціалізація, множинність прямих та зворотних зв'язків між економічними агентами, життєвий цикл кластерів, мобілізація до інноваційного процесу тощо.

Інноваційні кластери ґрунтуються на відносинах і систематичній взаємодії поміж структурними елементами кластера. Слід відзначити, що в межах сучасних кластерів взаємозв'язки будуються як по горизонталі, так і по вертикалі. Горизонтальні зв'язки формуються за допомогою взаємодоповнення (компліментарності) вироблених послуг та продукції, а також із використанням подібних, достатньо спеціалізованих факторів виробництва, інституційних підходів та технологій. Вертикальні – за допомогою каналів продажу та закупівель.

Б. Заремський підкреслює, що для забезпечення тривалого й ефективного процесу формування інноваційних кластерів слід передбачати їх стимулювання на рівні як загальної державної

політики, так і регіональної стратегії. Україн важливим є розуміння того, що кластери мають можливість давати ефективні результати лише в разі більш широкого контексту економічних стратегій розвитку. Члени кластера взаємодіють, поєднуючи власні ресурси з ресурсами фінансових інститутів, щоб створити нову продукцію, досягти більшої економічної ефективності й одержати доступ до новітніх технологій та нових ринків [7].

Вибір пріоритетної спрямованості технологічного й науково-технічного розвитку територіальної економіки з урахуванням інноваційного та наукового інноваційного потенціалу є головним принципом, за допомогою якого формується інноваційний кластер. Поряд із цим заснована на кластерній основі модель інноваційної системи регіону створює сприятливі умови для більш ефективної інтеграції фінансового, наукового та реального сектору соціально-економічних систем.

Висновки. Таким чином, розвиток інноваційної діяльності є рушійною силою на сучасному етапі наявності двох взаємозалежних процесів – глобальної інтеграції та кластеризації інноваційних систем. Це безпосередньо пов'язано із становленням моделі «відкритих інновацій» і підвищенням ефективності застосування економічного інноваційного потенціалу. Зазначені тенденції дають можливість окреслити перспективи глобальної конфігурації процесу інновацій та формування глобальної інноваційної системи, яка за своєю природою стане інтегрованою системою регіональних кластерів і виступатиме інституційною основою науково-технологічного розвитку економіки світу. Як показує практика реалізації стратегій інновацій основними країнами-інноваторами, саме кластерний підхід є найбільш ефективним при врахуванні оптимального використання регіональних конкурентних переваг, що й планується здійснити в подальшому дослідженні.

Список джерел інформації / References

1. Chesbrough, H.W. Open Innovation: A New Paradigm for Understanding Industrial Innovation, available at: www.emotools.com/media/upload/files/Openinnovationparadigm.pdf.
2. Маршалл А. Принципы политической экономии / А. Маршалл. – М. : Директмедиа Паблшинг, 2012. – 332 с.
Marshall, A. (2012), *Principles of political economy [Printsipy politicheskoy ekonomii]*, Direktmedia Publishing, Moscow, 332 p.
3. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер. – М. : Международные отношения, 1993. – 896 с.
Porter, M. (1993), *International competition [Mezhdunarodnaya konkurensiya]*, Mezhdunarodnye otnosheniya, Moscow, 896 p.

4. Кластеризация підприємств: стан і перспективи // Наука. Інновації. Виробництво : альманах. – 2008. – Вип.7. – 312 с.

"Clustering of enterprises: the state and prospects" (2008), ["Klasterizatsiya pidpriemstv: stan i perspektivi", *Nauka. Innovatsii. Virobnitstvo: almanakh*], Vol. 7, 312 p.

5. Рудь Н. Т. Відкриті інновації – нова парадигма інноваційного розвитку / Н. Т. Рудь // Наукові записки. Сер. Економіка. Економіка та держава. – 2015. – Вип. 21. – С. 81–85.

Rud, N.T. (2015), "Open innovation is a new paradigm of innovation development" ["Vidkriti innovatsii – nova paradigma innovatsiynogo rozvitku", *Naukovi zapiski. Seriya Ekonomika. Ekonomika ta derzhava*], Vol. 21, pp. 81-85.

6. Clusters of Innovation: Regional Foundations of U.S. Competitiveness – Council on Competitiveness, (2001), 132 p.

7. Заремський Б. В. Кластерна стратегія інноваційного розвитку регіонів в контексті глобальної економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.confcontact.com/20101008/2_zarem.htm

Zaremskiy, B.V. "Cluster Strategy for Innovative Development of Regions in the Context of the Global Economy" ["Klasterna strategiya innovatsiynogo rozvitku regioniv v konteksti globalnoi ekonomiki"], available at: www.confcontact.com/20101008/2_zarem.htm

Чорна Марина Віталіївна, д-р екон. наук, проф., зав. кафедри економіки підприємств харчування та торгівлі, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: 0573494558; 0661463292; e-mail: mv.100810@gmail.com.

Черная Марина Витальевна, д-р екон. наук, проф., зав. кафедры экономики предприятий питания и торговли, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: 0573494558; 0661463292; e-mail: mv.100810@gmail.com.

Chorna Maryna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of Department of Economics of Food Technology and Trade Enterprises, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska Str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: 0573494558; 0661463292; e-mail: mv.100810@gmail.com.

Бредіхін Володимир Михайлович, канд. техн. наук, доц., кафедра економіки, Харківський національний університет будівництва та архітектури. Адреса: вул. Сумська, 40, м. Харків, Україна, 61002.

Бредихин Владимир Михайлович, канд. техн. наук, доц., кафедра экономики, Харьковский национальный университет строительства и архитектуры. Адрес: ул. Сумская, 40, г. Харьков, Украина, 61002.

Bredikhin Volodymyr, PhD. tehn. Sciences, Assoc., Department of Economy, University Harkivsky natsionalny budivnitstva that arhitekturi. Address: Sumska str., 40, Kharkiv, Ukraine, 61002.

Вербицька Вікторія Іванівна, канд. екон. наук, доц., кафедра бухгалтерського обліку і аудиту, Харківський національний автомобільно-дорожній університет. Адреса: вул. Ярослава Мудрого, 25, м. Харків, 61002, Україна. E-mail: verbytska@i.ua.

Вербицкая Виктория Ивановна, канд. экон. наук, доц., кафедра бухгалтерского учета и аудита, Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет. Адрес: ул. Ярослава Мудрого, 25, г. Харьков, 61002, Украина. E-mail: verbytska@i.ua.

Verbytska Viktoriia, PhD in Economics, Associate Professor, Kharkiv National Automobile and Highway University. Address: Yaroslava Mudrogo st, 25, Kharkiv, 61002, Ukraine. E-mail: verbytska@i.ua.
DOI: 10.5281/zenodo.1303840

УДК 65.012.45:339.9

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В.О. Козуб

Розглянуто теоретичні аспекти інформаційного забезпечення підприємства. Наведено схему системи інформаційних комунікацій між структурними підрозділами підприємства харчової промисловості. Запропоновано механізм формування інформаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві. Надано характеристику інформаційного забезпечення елементів зовнішнього середовища зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) підприємства. Наведено модель структуризації інформаційного простору підприємства у сфері ЗЕД.

Ключові слова: інформація, інформаційна система, інформаційне забезпечення, інформаційний простір, підприємство, зовнішньоекономічна діяльність.

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В.А. Козуб

Рассмотрены теоретические аспекты информационного обеспечения предприятия. Представлена схема системы информационных коммуникаций

© Козуб В.О., 2018